

Belgisch federalisme in cijfers Deel 2. Publieke tewerkstelling

Executive summary

Samenvatting: Dit rapport biedt een heldere en gedetailleerde samenvatting van de cijfers over publieke tewerkstelling, gemeten in voltijdse equivalenten volgens de RSZ-definitie van het bereik van de openbare besturen. Het presenteert een samenhangend en actueel overzicht van de verdeling en evolutie van de werkgelegenheid bij de overheid, zowel met als zonder de gezondheidssector en sociale diensten.

Het aandeel van de publieke tewerkstelling ten opzichte van de totale tewerkstelling varieert aanzienlijk tussen regio's en provincies, terwijl de dichtheid van de openbare tewerkstelling ten opzichte van de bevolking minder fluctueert. Deze verschillen in het aandeel van de werkgelegenheid in de publieke sector weerspiegelen de variaties in werkgelegenheidscijfers.

Daarnaast worden het niveau en de verdeling van de overheidsuitgaven kort geanalyseerd en vergeleken met die van de buurlanden.

Sinds 1970 is België geëvolueerd van een eenheidsstaat naar een complex federaal systeem dat bestaat uit drie gemeenschappen (de Vlaamse, de Franse en de Duitstalige) en drie gewesten (Wallonië, Vlaanderen en Brussel-Hoofdstad). Vandaag de dag wordt België gekenmerkt door verschillende bestuursniveaus, met een geleidelijke overdracht van bevoegdheden van de federale overheid naar de gewesten en de gemeenschappen, die 80% van de banen in de publieke sector in handen hebben.

1 = 2 verwijst naar de *Wet van Parkinson*, die de onvermijdelijke toename van het aantal ambtenaren met ongeveer 6% per jaar voorspelt, ongeacht de hoeveelheid werk die moet worden gedaan of zelfs maar de legitimiteit ervan. Deze "Wet van de eindeloze piramide" heeft geleid tot uitdrukkingen als "Parkinsoniaanse ontwikkeling van administraties". Het doel van ons rapport is om nauwkeurig de omvang en ontwikkeling van banen in de publieke sector te becijferen. Maar eerst is het cruciaal om te definiëren wat we meten en hoe we het meten.

Wat is een baan in de publieke sector?

We werken met dezelfde statistische bron, namelijk de administratieve gegevens van de RSZ voor de periode 2015-2023. Het bereik van de RSZ-gegevens omvat alle werkgevers en werknemers die onderworpen zijn aan de sociale zekerheid. De afbakening van de publieke sector is gedefinieerd in het algemene methodologische document van de RSZ, dat de publieke sector definieert als overheidsentiteiten op federaal, gemeenschaps-, gewestelijk, provinciaal en lokaal niveau, evenals de overheidsorganen en instellingen die van hen afhankelijk zijn (met inbegrip van overheidsbedrijven - TEC/De Lijn, NMBS, RTBF/VRT, La Poste - en organisaties van publiek belang OIP). De onderwijssector is geconcentreerd op gemeenschapsniveau. We gaan ook de reikwijdte verbreden door de sectoren gezondheidszorg en sociale diensten, die zwaar gesubsidieerd worden, op te nemen in de publieke tewerkstelling in ruime zin.

Hoe wordt de publieke tewerkstelling gemeten?

In tegenstelling tot de NBB, die de publieke tewerkstelling meet in eenheden, tellen wij de publieke tewerkstelling in vte's (voltijdsequivalenten). Dit lijkt aangewezen gezien het relatieve belang van deeltijds werk in de publieke sector, vooral in het onderwijs. Volgens Statbel zijn 60% van de banen in de publieke sector deeltijds, tegenover 45% van de banen in de privésector. Als we jobs in de publieke sector in eenheden meten, zullen de cijfers dus naar boven vertekend zijn in vergelijking met jobs in de privésector.

Verdeling en evolutie van de werkgelegenheid bij de overheid in ruime of strikte zin

We definiëren de publieke tewerkstelling in ruime of strikte zin naargelang we al dan niet de gezondheidssector en de sociale diensten (die zwaar gesubsidieerd worden) meetellen. Eind 2022 zal België 962.831 jobs in de publieke sector in de strikte zin in vte tellen, waarvan 50% in de gemeenschappen en gewesten, 30% bij de lokale overheid en 20% bij de federale overheid. Onderwijs is goed voor 3 op 4 banen in de publieke sector op gewest- en gemeenschapsniveau.

De werkgelegenheid in de publieke sector steeg met 4,9% tussen 2017 en 2022, met een daling van 2,8% op federaal niveau, gecompenseerd door een stijging van 6,8% op het niveau van de Gewesten en Gemeenschappen. Binnen de Gewesten en Gemeenschappen bedraagt de stijging 21,7% in het Brussels Gewest, 9,1% in het Waals Gewest, 8,8% in het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap, 5,3% in de Franse Gemeenschap en 4,3% in de steden en gemeenten.

De RSZ schatte dat er in 2022 419.844 vte's zouden werken in de gezondheidszorg en sociaal diensten. Als we de publieke sector in strikte zin optellen bij de gezondheids- en sociale dienstensector, komen we op een totaal personeelsbestand van 1.382.675 vte's (publieke jobs in ruime zin).

Banen in de publieke sector groeien langzamer dan banen in de private sector

In 2015 bedroeg het aantal banen (vte's) in de private sector (zelfstandigen niet meegerekend) 2.038.858. In 2023 was dit aantal gestegen tot 2.038.858. In 2023 was dit aantal gestegen tot 2.241.153, een stijging van 10%. De werkgelegenheid in de zelfstandige sector (met uitzondering van de aanvullende zelfstandigen) steeg met 20% van 739.006 in 2015 tot 891.464 in 2023. In dezelfde periode is de werkgelegenheid in de publieke sector in strikte zin gestegen met 5,4%, tegenover een stijging van 8,6% voor de werkgelegenheid in de publieke sector in brede zin. De onderwijssector groeide met 11%, de sector gezondheidszorg en sociale diensten met 15%, terwijl de rest van de overheidssector met 1% groeide.

Vergelijkbare dichtheid van publieke tewerkstelling tussen regio's

De dichtheid van de publieke tewerkstelling in ruime zin (per capita) is vergelijkbaar tussen Vlaanderen en Wallonië. Publieke tewerkstelling wordt gemeten op de werkvloer. In 2022 zal Wallonië 11,1 banen in de publieke sector per 100 inwoners tellen, tegenover 10,4 banen in de publieke sector per 100 inwoners in Vlaanderen en 7,7 banen in de publieke sector per 100 inwoners in Brussel.

Als we ons toespitsen op de overheidsjobs in de strikte zin van het woord (exclusief gezondheidszorg en sociale diensten) op gewestelijk en gemeenschapsniveau (75% in het onderwijs), bekomen we :

- Vlaamse gefedereerde entiteit (Vlaams Gewest en Gemeenschap): 1 vte per 25 inwoners
- Franstalige gefedereerde entiteit (Waals Gewest en Franse Gemeenschap + BXL-regio): 1 vte per 25,8 inwoners.

Aan de andere kant is er op lokaal bestuursniveau een groot regionaal verschil in de dichtheid van openbare tewerkstelling, met 7,9 vte's per 1.000 inwoners in Vlaanderen tegenover 11,2 vte's in Wallonië en 13,8 vte's in Brussel (d.w.z. bijna twee keer de lokale administratieve dichtheid van Vlaanderen).

Aandeel van werkgelegenheid in de publieke sector binnen de totale werkgelegenheid

Een andere relevante maatstaf is het aandeel van werkgelegenheid in de publieke sector binnen de totale werkgelegenheid. Publieke of private werkgelegenheid wordt gedefinieerd op de werkplek. Openbare werkgelegenheid in de teller wordt in strikte zin gedefinieerd (exclusief gezondheidszorg en sociale diensten). Werknemers in de gezondheidszorg en sociale diensten zijn daarom inbegrepen in de totale werkgelegenheid in de noemer.

In België vertegenwoordigt de publieke tewerkstelling in strikte zin 22% van de totale tewerkstelling. Een analyse per provincie van het aandeel van de publieke tewerkstelling in die totale tewerkstelling brengt duidelijke verschillen aan het licht. In Vlaanderen bedraagt het aandeel van de publieke tewerkstelling 17,34%, met weinig spreiding tussen de Vlaamse provincies. In Wallonië bedraagt het aandeel van de publieke tewerkstelling 27%. Dit aandeel verschilt echter sterk tussen de provincies: 18% in Waals-Brabant, 27,4% in Henegouwen, 28,12% in de provincie Luik, 29,87% in de provincie Namen en 31,72% in de provincie Luxemburg. Deze spreiding van het aandeel van de publieke tewerkstelling tussen de gewesten en provincies weerspiegelt de verschillen in tewerkstellingsgraad (noemereffect) waarop we zullen terugkomen in het 3de en laatste deel van ons verslag over het Belgisch federalisme in cijfers. In het Brussels Gewest wordt het hoge aandeel van de publieke tewerkstelling, 33%, verklaard door de lage werkgelegenheidsgraad in combinatie met de aanwezigheid van federale openbare instellingen (FOD, RSZ, enz.) en het grote aantal Vlaamse en Waalse pendelaars in de Brusselse openbare besturen.

Wat de verandering in het aandeel van de publieke tewerkstelling tussen 2006 en 2022 betreft, is er een vergelijkbare daling in alle provincies, zodat de verschillen tussen de provincies niet veranderen (met uitzondering van Waals-Brabant, waar het aandeel van de openbare tewerkstelling convergeert naar het niveau van de Vlaamse provincies).

De conclusie is als volgt: hoewel het aantal ambtenaren per inwoner vergelijkbaar is tussen de verschillende gewesten, is het aandeel van de publieke tewerkstelling in Wallonië hoger. Dit kan worden verklaard door de lage werkgelegenheid in de private (en gesubsidieerde) sector.

Conclusie: Rationaliseren om niet te hoeven rantsoeneren

De werkgelegenheid in de publieke sector neemt toe, vooral in het onderwijs, de gezondheidszorg en de sociale dienstverlening. Deze stijging is minder uitgesproken dan die van de tewerkstelling in de privésector. Als we echter kijken naar de kosten in vergelijking met de buurlanden, zien we dat de overheidsuitgaven in België 54,6% van het bbp bedragen, vergeleken met een gemiddelde van 49,4% in de 27 landen van de Europese Unie. België heeft het 4de hoogste percentage in de EU-27. We geven per inwoner 6.718 euro meer uit aan de Belgische overheidsadministratie dan het EU-27 gemiddelde. In het bijzonder besteden we 1.697 euro meer per inwoner dan Frankrijk, 2.194 euro meer per inwoner dan Nederland, 3.072 euro meer per inwoner dan Duitsland en 5.092 euro meer per inwoner dan Italië. De Belgische overheidsfinanciën staan onder druk en we zullen onze overheidsuitgaven moeten intomen. De gezondheids- en onderwijssector kampen met personeelstekorten en bieden weinig ruimte voor besparingen. Omgekeerd zijn lokale overheden goed voor een derde van de banen in de publieke sector. Herstructurering en integratie van lokale overheden biedt interessante potentiële schaalvoordelen.

